

PREDGOVOR

U ovoj su knjizi okupljeni radovi nastali u posljednjih desetak godina, u različitim prilikama, najčešće za znanstvene skupove ili kao narudžbe za tematske znanstvene zbornike. U svima se bavim dubrovačkom i dalmatinskom renesansnom književnošću. Odabrane studije ne povezuje samo zaokupljenost renesansnom književnom kulturom nego i svojevrsna metodološka srodnost. U njima, naime, od brojnih mogućih pristupa starijemu, predmodernome književnom tekstu uvjerljivo prevladava povijesnopoetička rekonstrukcija, odnosno uvjerenje kako je za odgovarajuće razumijevanje renesansnih književnih djela nužno brižljivo rekonstruiranje poetičkoga konteksta u kojem su nastala. Takav mi se pristup i dalje čini mnogo važnijim od ishitrena kontekstualiziranja ili pak olake primjene suvremenih teorijskih paradigmi na ranonovovjekovne književne tekstove, što su često samo oblici općenitijega anakronizma, neoprezna interpretiranja starijih tekstova iz perspektive sadašnjosti. O opisanim metodološkim preferencijama, u formulacijama koje gdje-kad nalikuju kakvu kredo, više se eksplicitno govori u prvoj studiji ove knjige »Kratki spojevi: zamke kontekstualizacijskih pristupa renesansnoj književnosti«. Dakako, i različiti oblici kontekstualizacije i noviji teorijski pristupi, ako se primjenjuju argumentirano i svrshodno, odnosno ako ne zanemaruju u potpunosti sam književni tekst, mogu biti vrlo korisni u proučavanju renesansne književnosti. Tako sam ih i sâm pokušao primijeniti u nekima od studija što su okupljene u ovoj knjizi, osobito na primjeru onih pojava koje se mogu objasniti samo ukorijenjenošću starije književnosti u neposrednu društvenome kontekstu. Dovoljno je, primjerice, pogledati studiju »Urbana kultura i postanak ljubavne lirike u Dubrovniku« ili pak rad »Grad, država, poredak – Hanibal Lucić i Dubrovnik«,

u kojemu se razmatra na kakve sve načine Dubrovačka Republika, kroz dinamiku staleških komunalnih odnosa, postaje političkom činjenicom za mletačkoga podanika Hanibala Lucića. Što se tiče ograničena, instrumentalna upotrebljavanja teorije u proučavanju ranonovovjekovne književnosti, prije svega u pokušaju da se dospije do relevantnih spoznaja o povijesnim poetikama, osobito su mi korisnim vodičima, kao i mnogo puta dosad, bili radovi romanista s nje-mačkoga govornog područja nastali u posljednjih tridesetak godina.

Knjiga sadržava jedanaest studija, koje su nakon prvoga teksta, na neki način programatskoga, poredane kronološki, prema starosti predmeta koji se u njima obrađuje. Dok sam ih pripremao za ovo izdanje, svaku sam u nekoj mjeri doradio i poboljšao, tako da verzije tekstova što se ovdje donose valja smatrati konačnima. U radove nisam unosio bitnije sadržajne promjene, nema novih teza, novih važnih pretpostavki ni naknadno stečenih spoznaja. Prerađivanje je najčešće poprimalo oblik proširivanja već postojećih ili dodavanja novih primjera iz književnih djela i stručne literature; u bilješkama je dodan poneki naslov iz starije literature (koji mi nije bio poznat u vrijeme nastanka prvih verzija radova ili mi se tada iz nekog razloga nije činio dovoljno važnim da bi bio spomenut) te je provedeno ujednačavanje među tekstovima u načinu na koji se literatura navodi i na nju upućuje. Izvršio sam, također, određene stilske preinake, unio nekoliko dodatnih objašnjenja i ponegdje širio argumentaciju, ali samo onda kada njezin osnovni tok zbog toga nije morao biti promijenjen. Na nekim sam mjestima prešao na novije ili pouzdanije izvore iz kojih se preuzimaju književni tekstovi.

Većina studija posvećena je ranijim desetljećima dubrovačke i dalmatinske renesansne književnosti, djelima koja su nastala do sredine 16. stoljeća. Neki radovi, štoviše, bave se samim njezinim ishodištima, što je posljedica moga višegodišnjeg zanimanja za pomalo zagonetne početke procesâ renesansnog prestrukturiranja domaće vernakularne književnosti, za izvore na kojima se ti procesi formiraju, kao i za oblike prepletanja renesanse sa starijim, srednjovjekovnim književnim poetikama. Pri svakome pažljivijem upoznavanju sa širim poetičkim kontekstom pokazuje se da su brojni renesansni književni tekstovi poprište supostojanja pojava i postupaka različite

starosti, porijekla i prirode, da su stjecište različitih književnih tradicija. Zato su se u fokusu mnogih radova našli fenomeni pluralnosti, pluralne imitacije i hibridiziranja. Takva orijentacija često je iziskivala kritičan odnos prema starijim književnohistoriografskim sudovima i odbacivanje njihovih pogrešaka i simplifikacija. Kako te simplifikacije i pogreške nisu samo interpretativne ili koncepcijske, već su gdjekad i materijalne, valjalo je kadšto, da bi se one otklonile, ponovno zaviriti u arhive i rukopise te nanovo komparativistički tragati za stranim predlošcima domaćih djela. Neke od tema o kojima se u tekstovima govori, ponajprije u onima što su nastali do 2012, dodatno su razvijene i temeljito, iz različitih perspektiva obrađene u mojoj knjizi *Ljubavi razlike. Tekstualni subjekt u hrvatskoj ljubavnoj lirici 15. i 16. stoljeća* (Zagreb 2012), pa na nju upućujem zainteresirana čitatelja. Netko bi se mogao začuditi zbog čega se posljednja studija, o *Vili Slovinci* Jurja Barakovića, našla u knjizi o književnoj renesansi. Kako se u toj studiji i pokušava obrazložiti, za razliku od većine književnih povjesničara Barakovićev spjev vidim kao djelo koje je poetički prije svega okrenuto prema 16. stoljeću, pa i starijim vremenima, a ne prema baroku i 17. stoljeću, u kojem je nastalo.

Kao naslov knjige odabrao sam čuvenu sintagmu Dinka Ranjine. Upotrijebio ju je u proznom predgovoru svoje lirske zbirke *Pjesni razlike iz 1563*, poznatome poetološkom tekstu, o kojem nešto podrobnije govorim u studiji »Dinko Ranjina kao književni kritik«. Sintagmom *prva svitlos* Ranjina u predgovoru metaforički označava očeve dubrovačke književnosti, svoje prethodnike s kraja 15. stoljeća, Džoru Držića i Šišmunda Menčetića. Pohvaljujući njihovu odluku da počnu pisati na narodnom jeziku, i općenito visoko vrednujući njihove lirske opuse, Ranjina slavi Menčetića i Držića kao utemeljitelje domaće, dubrovačke književnosti i u poznatoj ih formulaciji naziva »prva svitlos našega jezika, koga tolik dio veličak od svita govori, i ki nam ukazaše put po komu imamo za njima mi hodit«. Postavivši Ranjininu sintagmu za naslov svoje knjige, proširio sam joj, očito, značenje na cjelokupnu renesansnu književnost našega priobalja, na djela i na pisce kojima se bavim u ovoj knjizi i koji, sa svima ostalima iz njihova vremena, predstavljaju prve plodove domaće autorske vernakularne književnosti. Dijeleći tako, na svoj način, Ranjinino oduševljenje, ujedno sam htio izraziti čvrsto uvje-

renje – koje će čitatelju, nadam se, biti vidljivo i u studijama što su okupljene u ovoj knjizi – da je dubrovačka i dalmatinska književna renesansa jedan od najvažnijih, najvrednijih i najsvjetlijih odsječaka hrvatske kulturne povijesti.

T. B.